

розв'язання, тобто мати певні екологічні знання, екологічну свідомість та екологічну культуру. Важлива роль у формуванні екологічних знань, еколого-економічного мислення майбутніх спеціалістів належить особистості викладача, його професійній майстерності.

Отже, можна зробити висновок, що тільки єдність пізнання, переконання і дії студентів допомагає виховувати в майбутніх спеціалістів почуття відповідального ставлення до навколишнього середовища, до рідної Землі.

1. Офіційний сайт ООН. URL: <http://www.un.org/ru/index.html> (дата звернення 10.03.2018).
2. Потапчук Л.В. Екологічна культура в теорії й практиці пізнання довкілля. Психологічні перспективи Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки ; Ін-т соц. та політ. психології АПН України. Луцьк, 2011. Вип. 17. С. 212-220.
3. Рижиков В.С. Економічна культура: історичний аспект, аналіз та перспективи розвитку в умовах становлення економічних відносин ринкового типу. Актуальні проблеми економіки: науковий економічний журнал / ВНЗ «Нац. акад. управління». Київ, 2015. № 1 (163). С. 52-58.
4. Романенко О. Економічна культура у системі чинників розвитку національних господарств . Банківська справа: науково-практичне видання / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2013. № 9/10 (117). С. 36-42.
5. Семенюк Н. Екологічна культура – необхідний фактор безпечної перспективи розвитку суспільства. Вища освіта України: теоретичний та науково-методичний часопис / Мін. освіти і науки Укр.; АПНУ, Ін-т вищ. освіти АПНУ. Київ, 2010. № 2 (37). С. 14-21.
6. Стецюк К.В. Екологічна культура аграрія в контексті збалансованого розвитку. Екологічний вісник : науково-популярний екологічний журнал / Всеукраїнська екол. ліга; ТОВ «Центр екол. освіти та інформації». Київ, 2013. № 3 (78), травень – червень. С. 26-27.
7. Стецюк К. Екологічна культура як джерело ціннісних орієнтацій освіти для збалансованого розвитку. Вища школа: науково-практичне видання Міністерство освіти і науки України. Київ, 2011. № 7/8. С. 96-103.
8. Стратегія розвитку «Вінниця – 2020». URL: <http://www.vmr.gov.ua/TransparentCity/Lists/StrategyVinn2020/Default.aspx> (дата звернення 10.03.2018).
9. Тодріна І.А., Євсєєв С.В. Економічна освіта й економічна культура суспільства: сутність та особливості. Новий колегіум : науковий інформаційний журнал : проблеми вищої освіти / Харків. нац. ун-т радіоелектроніки; Харків. нац. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. Харків, 2016. № 4 (86). С. 20-25.
10. Хилько М.І. Екологічна культура – нова парадигма філософії культури, духу й поступу. Сучасна українська філософія: традиції, тенденції, інновації : збірник наукових праць / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. 2011. С. 223-245.

E-mail: nata19832@ukr.net

E-mail: mila3011@meta.ua

УДК [338.2+005.7]/591.5

Попик О.В.

аспірант,

Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень

Національної академії наук України, м. Одеса

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕГУЛЯЦІЇ ЧИСЕЛЬНОСТІ БЕЗПРИТУЛЬНИХ ТВАРИН (ЕКОЛОГООРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД)

У дослідженні проводиться аналіз передумов виникнення несприятливих соціо-екологічних ситуацій в українських містах у зв'язку зі стрімким збільшення чисельності безпритульних тварин. Сформовані основні інструменти контролю та регулювання кількості домашніх тварин гуманними методами. Представлений авторській екологоорієнтований підхід в питаннях формування муніципальної політики щодо регулювання чисельності безпритульних тварин в межах урбанізованого простору. Визначені основні джерела фінансування та механізми залучення стейкхолдерів в загальний процес екологоорієнтованого управління на місцевому рівні.

Ключові слова: безпритульні тварини, гуманне поводження, механізми забезпечення, система екологоорієнтованого управління, урбанізовані території.

ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ РЕГУЛЯЦИИ ЧИСЛЕННОСТИ БЕЗДОМНЫХ ЖИВОТНЫХ (ЭКОЛОГООРИЕНТИРОВАННЫЙ ПОДХОД)

Попик О.В.

В исследовании проводится анализ предпосылок возникновения неблагоприятных социо-экологических ситуаций в украинских городах в связи со стремительным увеличением численности бездомных животных. Сформированы основные инструменты контроля и регулирования количества одомашненных животных гуманными методами. Представлен авторский экологоориентированный подход к проблематике формирования муниципальной политики по регулированию численности бездомных животных в пределах урбанизированного пространства. Определены основные источники финансирования и механизмы привлечения стейкхолдеров в процессы экологоориентированного управления на местном уровне.

Ключевые слова: бездомные животные, гуманное обращение, механизмы обеспечения, система экологоориентированного управления, урбанизированные территории.

ORGANIZATIONAL&ECONOMIC SUPPORT FOR STRAY ANIMALS REGULATION (ENVIRONMENTALLY ORIENTED APPROACH)

Popyk O.

The study analyzes the prerequisites for the emergence of adverse socio-ecological situations in Ukrainian cities due to the rapid increase in the number of stray animals. The main instruments for controlling and regulating the number of domesticated animals by humane methods have been developed. The author's environmentally oriented approach to the problem of forming a municipal policy for regulating the number of stray animals within the urbanized space is presented. The main sources of financing and mechanisms for engaging stakeholders in the process of environmentally oriented management at the local level are identified.

Keywords: stray animals, humane treatment, support mechanisms, system of environmentally oriented management, urbanized territories.

Вступ та постановка проблеми. Характерною ознакою сучасних міських територіальних комплексів є істотна зміна біотичних механізмів регуляції, високий ступінь природоперетворювальної активності та превалювання штучно створених форм (антропогеннозміненого урбанізованого простору) над природними ландшафтами. В межах муніципальних формувань еволюційно відбувається глибинний процес своєрідного витіснення, пригнічення природної основи навалюю техніко-технологічних елементів та досягнень науково-технічного прогресу, що призводить до формування непридатних для існування біотичних угруповань (представників флори та фауни) умов, появі специфічних синантропних та окультурених видів рослинного і тваринного світу, розвитку несприятливих санітарно-епідеміологічних та кліматичних кондицій урбанізованого простору. В загальному сенсі такі явища є наслідком конфронтаційної природи взаємовідносин в системі «людина-довкілля» в межах урбанізованих територій, та формують низку специфічних еколого-економічних, соціально-економічних та юридичних проблем. Одним з найбільш гострих питань даної проблематики наразі в Україні залишається формування системи гуманного поводження та контролю чисельності безпритульних тварин в межах міст.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізовані наукові джерела свідчать, що наразі в Україні проблема гуманного регулювання чисельності безпритульних тварин розглядається лише в біоетичному та юридичному дискурсі. Зокрема в дослідженнях Шумійло О. [1], розглядаються аспекти виникнення явища жорстокості до тварин, через стратифікаційні процеси в сучасному суспільстві, та зростаючу кількість невпевнених у собі людей, з психоемоційними розладами та комплексами, що виміщують своє невдо-

волення дійсністю в формі пригнічення, катування та мордування тварин. Турська В.О. [2] наголошує на необхідності нормативно-правового розмежування адміністративної та кримінальної відповідальності за жорстоке поводження з тваринами, адже адміністративна відповідальність відрізняється від кримінальної за своїми нормативними і фактичними підставами, тобто правовим базисом (укази, накази, постанови, тощо) та конкретним складом проступку. Дещо інакший підхід розглядається в праці Вороної В.А. [3], акцент у якій зміщується в бік дослідження прав тварин та механізмів забезпечення юридичного визнання цих прав в міжнародних конвенціях та національному законодавстві, а також засудженні явища дискримінації в контексті селективності позбавлення права на життя.

Глибинні дослідження екосистемної організації фауністичних спільнот та угруповань в межах урбанізованих територій наведені в праці Клаустнітцера Б. [4], що наголошує на істотному впливі антропогенних факторів (зокрема дорожній рух, типи міської забудови та інше) на адаптивні та морфологічні характеристики синантропних видів тварин. В зарубіжних наукових доробках [5,6] найбільш гострим питанням пов'язаним із безпритульними тваринами є небезпека розповсюдження сказу та інших хвороб, що визначає та обґрунтовує доцільність комплексних заходів з ветеринарного контролю в межах міст.

Попри достатньо потужний базис наукових доробок в сфері нормативно-правового регулювання діяльності по контролю чисельності безпритульних тварин, недостатньо дослідженими наразі залишаються питання організаційно-економічного забезпечення такої діяльності в межах урбанізованого простору, зокрема механізмів фінансування та мотивування стейкхолдерів щодо участі у передбачених оперативних заходах. Від-

сутність комплексного стратегічного бачення шляхів вирішення аналізованої проблеми визначає актуальність розробки та впровадження екологоорієнтованих заходів контролю чисельності безпритульних тварин в межах урбанізованих територій, із забезпеченням стійкого екосистемного благополуччя та безпечних умов життєдіяльності для населення.

Мета статті. Метою є визначення необхідних екологоорієнтованих заходів щодо вдосконалення процесу регулювання та контролю чисельності безпритульних тварин в межах міст, а також формуванні організаційно-економічного забезпечення такої діяльності.

Виклад основного матеріалу. Істотним протиріччям в питаннях регуляції чисельності безпритульних тварин наразі залишається невизначеність та несформованість цілісного біоетичного підходу по відношенню до представників тваринного світу в межах урбанізованих територій. Чинне природоохоронне законодавство визначає інституційні механізми охорони, захисту прав та забезпечення можливості недоторканості представників тваринного світу в межах природних ареалів мешкання (в т.ч. урбоекосистем). Основні положення нормативно-правового підґрунтя діяльності з охорони представників тваринного світу визначені в ст. 5 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1991, № 41, ст. 546), ст. 63 Закону України «Про тваринний світ» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 14, ст. 97), Закону України «Про ратифікацію Європейської конвенції про захист домашніх тварин» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 20-21, ст. 734), Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2006, № 27, ст. 230), ст. 85-90, ст. 154 Кодексу України про адміністративні правопорушення (Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР) 1984, додаток до № 51, ст.1122), ст. 238, ст. 299, ст. 441 Кримінального кодексу України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст. 131) та інші. В деяких великих містах України (Київ, Одеса, Львів, Харків та інші) рішеннями місцевих органів влади безпритульні кішки визнані частиною екосистеми міста, що визначає правові відносини, щодо їх охорони та захисту від жорстокого поводження.

В той же час, неконтрольоване збільшення чисельності безпритульних тварин в межах міст, інтродукція (привнесення) невластивих даному регіону інвазійних видів тваринного світу - є дестабілізуючим загрозливим фактором, що може негативно впливати на стан психічного та фізичного здоров'я населення через ризик розповсюдження інфекційних хвороб, формуванні панічних настроїв в суспільстві, сприяє зниженню привабливості міста як туристичного бренду, відчуженню та занепаду міської інфраструктури. В такому випадку постає необхідність обмеженого регулювання чисельності безпритульних тварин гуманними методами, що включають біостерилізацію та розміщення у ветпритулках.

Найбільш загальними негативними аспектами збільшення чисельності безпритульних тварин в межах муніципальних формувань є:

- підвищення рівня травматизму (укуси, подряпини та пов'язані з цим проблеми), поширення зоонозів на людей та передача хвороб іншим тваринам;

- соціально-економічні видатки, обумовлені нападами на домашніх тварин, проблеми, пов'язані з громадською безпекою (дорожньо-транспортні пригоди, напади поодинокими тваринами та зграями);

- біологічне забруднення ґрунту, підземних та поверхневих вод, поширення диких тварин із прикордонних з містом природних ареалів.

До найбільш вагомих чинників, що визначають стрімкий характер розповсюдження безпритульних тварин в межах урбанізованого простору українських міст можна віднести:

- формування сприятливих умов для розмноження та експансії, зокрема наявність харчової бази (несанкціонованих місць тимчасового зберігання та розміщення побутових відходів, їхня невідповідність санітарно-епідеміологічним нормам, практика добровільного «підгодовування» тварин), незадовільний контроль за станом покинутих будівель, споруд (в т.ч. горища та підвали житлових і громадських будівель) та загально-міських територій (сади, парки, цвинтарі тощо);

- недосконалість адміністративного забезпечення обліку та реєстрації безпритульних тварин з боку органів муніципальної влади, низький рівень запровадження заходів щодо стерилізації та інших механізмів гуманного контролю чисельності популяції;

- високий відсоток відмови господарів від домашніх тварин, через відсутність дієвих карних механізмів та недостатнє поширення практики паспортизації та чипізації домашніх тварин, низьку біоетичну культуру населення;

- відсутність дієвих регіональних та місцевих комплексних програм поводження з безпритульними тваринами в межах урбанізованих територій.

В українських реаліях питання цієї категорії вирішуються зазвичай за принципом *post factum*. Муніципальні програми поводження з безпритульними тваринами розглядаються у якості аварійних кризис-планів, а не у якості комплексу превентивних заходів, щодо попередження виникнення несприятливих ситуацій. Необхідно констатувати, що у більшості територіальних громад взагалі не набув поширення програмно-цільовий метод вирішення питання поводження з безпритульними тваринами в межах міст, що свідчить про значну недооціненість можливих загроз, негативних наслідків та ефектів збільшення чисельності популяції диких тварин, а також бездіяльність та некомпетентність посадовців муніципалітетів.

В Одеському регіоні, що є одним з найбільших в Україні, відсутня комплексна обласна програма поводження з безпритульними тваринами. Така ж ситуація склалася і в найбільших містах регіону, зокрема в м. Чорноморськ, де питання поводження з безпритульними тваринами стоїть дуже гостро. Відповідно до інформації, що представлена на Інтернет-порталі «Animal.id» [7] станом на 01.01.2018 р. в місті нараховується близько 950 собак, що класифікуються як безпритульні (Рис. 1).

Відповідно до положень «Програми охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки на території м. Чорноморська Одеської області на 2016-2020 рр.» [8] (далі Програма) на території м. Чорноморська не організовані в достатній кількості місця і зони виходу собак, що спричиняє вигул собак на тери-

торіях загального користування, в зелених і рекреаційних зонах та сприяє створенню умов для високого рівня ризику зараження населення, насамперед, дітей.

Крім того, в зазначеній Програмі акцентується увага, на існуючій проблематиці відсутності комплексних заходів щодо стримування росту чисельності безпритульних тварин, відзначається неналагодженість ведення моніторингу кількості домашніх і безпритульних тварин, обліку і реєстрації домашніх тварин, а також відсутність ефективної системи регулювання кількості безпритульних тварин. У якості задекларованих Програмою заходів, реалізація яких передбачена у 2017 р. визначається: розробка Правил утримання домашніх тварин, та будівництво майданчику для вихову тварин, втім станом на 01.01.2018 р. жодного з положень виконано не було.

Такий низький ступінь реалізації стратегічно необхідних громаді екологоорієнтованих заходів обумовлений слабкою політичною волею, щодо формування ефективних механізмів регулювання чисельності безпритульних тварин в межах міста, а також відсутністю мотиваційних важелів залучення стейкхолдерів в загальну організаційну систему забезпечення стану екологічної безпеки та стійкого соціально-економічного розвитку муніципалітетів. Відображений стан речей відбиває загальний тренд в питаннях поводження з безпритульними тваринами в українських містах. В якості необхідних заходів екологоорієнтованого спрямування пропонуються наступні:

- формування комплексної цільової програми регулювання чисельності безпритульних тварин в межах міст гуманними методами;
- юридична фіксація вимог щодо паспортизації та чипізації домашніх тварин, посилення контролю та практики стягнення адміністративних штрафів за невиконання законодавчих норм;
- запровадження єдиної уніфікованої електронної системи моніторингу та обліку безпритульних тварин, створення відповідного реєстру (банку даних), а також міжмуніципальних координаційних зв'язків, щодо шляхів міграції та розповсюдження тварин;
- широке залучення громадськості (в т.ч. громадські організації, об'єднання, руху, тощо) та спеціалізованих установ в освітньо-просвітницькі проекти, щодо під-

вищення рівня обізнаності містян в питаннях поводження з домашніми та безпритульними тваринами;

- громадський контроль заходів з відлову безпритульних тварин, та умов їх подальшого утримання і надання ветеринарних послуг (задня попередження жорстокого поводження з тваринами та збільшення прозорості використання цільових програмних коштів);

- формування медико-соціального забезпечення (наявність препаратів, вакцин, тощо) та готовність до заходів протиепідеміологічного характеру;

- розбудова ефективної організаційно-економічної системи перерозподілу коштів цільового призначення та фінансування заходів з регулювання чисельності безпритульних тварин в межах територіальних муніципальних громад.

Одним з найвагоміших гальмівних чинників реалізації заходів з контролю чисельності безпритульних тварин в містах України є недостатнє фінансування або нецільове використання бюджетних коштів. У якості дієвого заходу зменшення чисельності безпритульних собак на вулицях міст в рамках представленого дослідження розглядається перспектива будівництва міжмуніципальних карантинних майданчиків та притулків для тварин, з метою тимчасового розміщення, надання комплексу ветеринарних послуг (стерилізація, вакцинація, чипізація, тощо), та подальших кампаній з влаштування утриманців у родини. Міжмуніципальний характер розміщення таких установ вирішує комплекс завдань із пошуку джерел фінансування, зокрема розподіл фінансових зобов'язань між декількома територіальними громадами значно зменшує обсяг пайових внесків, а врахування близькості територіально-просторового розміщення муніципальних формувань спрощує процедуру координації дій в процесі відлову та зменшує транспортно-логістичні витрати. У якості джерел фінансування розглядаються кошти вже зазначених заходів із утримання благоустрою населених пунктів, що надходять із загального фонду. Джерелами наповнення загального фонду є адміністративні стягнення за порушення законодавства щодо попередження жорстокого поводження з тваринами, а також невиконання вимог, щодо їх своєчасної паспортизації. Також доцільним вбачається залучення коштів з місце-

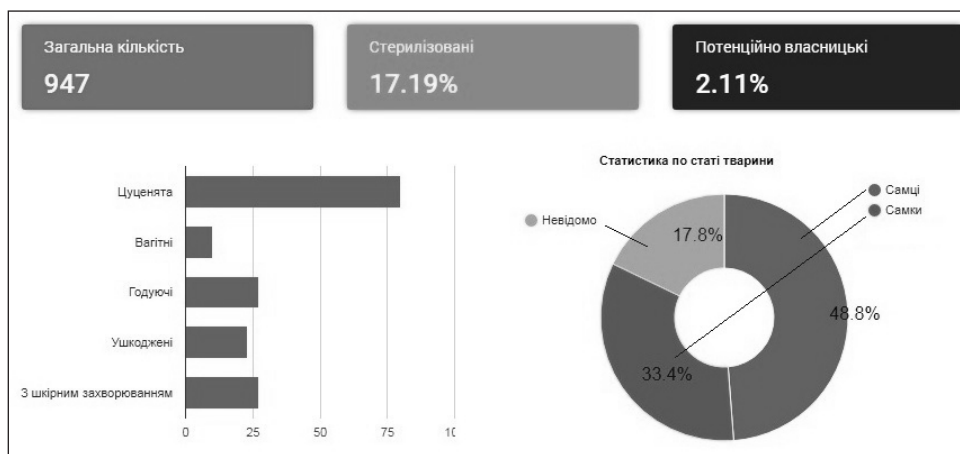

Рис. 1. Інфографіка характеристикних ознак безпритульних собак в м. Черноморську [7]

вого спеціального фонду охорони довкілля, на заходи, що можуть тлумачитися як природоохоронні, зокрема відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України № 1147 від 17.09.1996 р. «Про затвердження переліку видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів», до таких заходів відносяться будівництво, облаштування притулків для утримання безпритульних тварин та ведення кадастру тваринного світу, а також здійснення робіт з екологічної освіти. В якості додаткових джерел фінансування може розглядатися міжнародна грантова підтримка та інші донорські і благодійні надходження.

У разі необхідності прийняття оперативних дій з надання невідкладної ветеринарної допомоги безпритульними тваринам та створенням ефективної муніципальної мережі пунктів первинного догляду за тваринами що опинилися у тяжкому стані (перегрів, переохолодження, тяжкі хвороби та травми в результаті ДТП, тощо), доцільним вбачається широке залучення приватних ветеринарних закладів (приватні ветеринарні клініки, практикуючі ветеринари, фізичні особи що мають відповідні сертифікати та навички) на відповідних договірних засадах в межах реалізації муніципальних програм поводження з безпритульними тваринами. Фінансове забезпечення таких заходів формується за принципом субсидізації видатків суб'єктів господарювання за звітні періоди, за умови надання необхідної фінансової та облікової звітності (за фактом фактично наданих послуг) в межах передбаченої видаткової частини програмних фондів. Такі кроки є вимушеними у зв'язку із відсутністю наразі в багатьох містах державних закладів надання ветеринарної допомоги, та можуть також розглядатися у якості інструменту стимулювання залучення бізнесу у вирішення найбільш гострих муніципальних проблем.

Як зазначають деякі науковці [9], з посиленням конкуренції серед туроператорів за «туристичними доларами» для багатьох країн які залежать від туризму як провідної галузі в загальній структурі ВВП, гуманне поводження з безпритульними тваринами в туристичних атракціях повинно розглядатися як складова економічних зобов'язань для суб'єктів господарювання задіяних в даному сегменті. Враховуючи значний туристичний потенціал Одеського регіону доцільним є проведення агітаційних кампаній серед провідних туроператорів (агентів), щодо участі у заходах екологоорієнтованого спрямування, із відповідним позиціонуванням та декларуванням такої діяльності як соціально-відповідальне підприємництво. Основним завданням таких заходів є вирішення комплексу питань, щодо збереження та підтримання високих кондицій туристичних центрів, пам'яток архітектури, рекреаційних об'єктів та муніципальних ареалів, що мають особливу культурно-історичну цінність, шляхом забезпечення стану екологічної рівноваги і соціально безпечних умов для реалізації туристичної діяльності.

В умовах децентралізаційних процесів спостерігається значне покращення стану мобілізації надходжень та зміна структури місцевих податків і зборів, зокрема їх частка у доходах місцевих бюджетів (без трансфертів та власних надходжень бюджетних установ) має інтенсивну позитивну динаміку зростання з 3,2% у 2011 р., до 8,8% у 2014 р., та 28% у 2017 р. Діяльність туроператорів та провайдерів туристичних

послуг є вагомим джерелом наповнення місцевих фондів, як база оподаткування туристичних продуктів що реалізується в межах муніципалітетів. Попри достатньо потужний потенціал туризму як соціально-економічної інституції, в українських реаліях повноцінне використання туристичної діяльності у якості джерела наповнення спеціальних місцевих фондів пов'язане із певними труднощами. Як зазначають деякі вітчизняні науковці [10; 11] туристичний збір в Україні сьогодні є недостатньо ефективним через неефективну систему адміністрування, що унеможливує більш повне охоплення потенційних податкових агентів із справляння цього збору та детінізації туристичного комплексу загалом.

Таким чином стягування туристичного збору може розглядатися у якості вдалого інструменту фіскальної політики, щодо формування додаткових джерел фінансового забезпечення діяльності з регулювання чисельності безпритульних тварин в межах урбанізованих територій, кошти з яких витрачаються за цільовим призначенням із формуванням відповідних фінансових звітів основними розпорядниками перед громадськістю, проте механізми реалізації зазначених заходів потребують певної дороби та конкретизації.

З метою створення більш комфортних та безпечних рекреаційних умов для містян пропонується певна регламентація процесу вигулу домашніх тварин для їх господарів, в т.ч. затвердження місцевими органами самоврядування Правил утримання домашніх та диких тварин (далі Правил) в межах муніципалітетів. Зокрема пропонується влаштування мережі муніципальних контейнерів для збору екскрементів тварин уздовж центральних алей в міських парках та зелених зон міста, а також відповідне накладання зобов'язання для господарів, що здійснюють вигул тварин, щодо необхідності забезпечення санітарних та естетичних вимог вигулу тварин в парковій зоні. Такий підхід поширений у більшості розвинутих країн світу та є більш виправданим ніж відведення спеціалізованих майданчиків для вигулу тварин, що потребує відчуження земельних ділянок, їхнє відповідне облаштування та технічний контроль за станом огороження та реманенту. Враховуючи значну дефіцитність вільних земельних площ та їх істотну вартість в межах вже сформованих муніципальних формувань, більш економічно обґрунтованими та доцільним є спрямування фінансових ресурсів на заходи з підвищення екологічної культури населення (просвітницька діяльність) та відповідного інфраструктурного забезпечення облаштування відповідних боксів та роз'яснювальних інформаційно-агітаційних матеріалів (стендів, плакатів, тощо) (Рис. 2).

Скорочення ресурсної бази харчування для безпритульних тварин в межах міст є важливим природним фактором стримування зростання популяції, що в певній мірі залежить від людини. Основними джерелами харчування для безпритульних тварин наразі залишаються: несанкціоновані звалища побутових відходів, недостатнє забезпечення та виконання санітарних норм утримання місць тимчасового зберігання відходів, а також достатньо поширена практика підгодовування тварин мешканцями багатоквартирних будинків. Наявність постійних джерел харчування та можливість укриття від несприятливих погодних умов (штучностворені елементи урболандшафту: горища,

Рис. 2. Приклади агітаційно-інформаційних стендів необхідності прибирання за тваринами

підвали, закинуті будівлі) сприяють стрімкому збільшенню чисельності популяції безпритульних тварин (в особливості котів та собак), таким чином одним з необхідних заходів контролю чисельності тварин без господарів є обмеження цих сприятливих умов.

Необхідним та важливим екологоорієнтованим кроком гуманізації поводження з домашніми тваринами на етапі відлову та подальшому наданні ветеринарних послуг, а також на період реабілітації та пошуку майбутніх господарів є всебічне залучення представників громадськості, в т.ч. екологічних волонтерів та громадських об'єднань. Відповідно до положень Розділу V Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2006, № 27, ст.230), в Україні передбачений громадський контроль у сфері захисту тварин від жорстокого поводження, що включає контроль з боку громадських інспекторів з охорони НПС, а також контроль з боку громадських організацій, статуюю метою яких є захист тварин від жорстокого поводження. Громадськість в такому випадку виступає у якості додаткового наглядового органу забезпечення

ефективності використання держбюджетних коштів та реалізації основних програмних заходів регулювання чисельності безпритульних тварин на території громади.

Висновки. Попри історично сформовані коеволюційні зв'язки співіснування свійських тварин (насамперед хижих) та соціуму, в умовах істотно зміненого урбанізованого простору виявляється певна дисгармонійність таких взаємовідносин, що призводить до формування певних специфічних проблем та є наслідком недостатньої інституціональної врегульованості та визначенні деяких питань щодо поводження з безпритульними домашніми тваринами в межах сучасних міст. Подолання цих наслідків та зменшення виникаючих негативних ефектів можливе завдяки впровадженню запропонованих системних заходів екологоорієнтованого спрямування.

Таким чином, екологоорієнтований підхід до вирішення питання регулювання чисельності безпритульних тварин в межах урбанізованих територій полягає в формуванні сприятливого інституційного середовища та запровадження системи організаційно-економічного забезпечення механізмів мотивування стейкхолдерів (місцеві органи влади, приватні бізнес структури, громадськість та інші) щодо участі в підтриманні стану екологічної безпеки та сталості соціально-економічного розвитку в межах сучасних міст, із врахуванням пріоритетності збереження високих якісних кондицій природного середовища та підтриманні біотичних саморегуляційних зв'язків фауністичних спільнот.

Перспективою подальших досліджень є розробка рекомендаційних настанов щодо уніфікації процедури муніципального програмування та ресурсозабезпечення заходів з регулювання чисельності безпритульних тварин.

1. Шумійло О. Жорстоке поводження з тваринами як явище соціальної дійсності. *Національний юридичний журнал: теорія і практика*. 2015. С. 105-119.

2. Турська В. О. Проблема розмежування адміністративної та кримінальної відповідальності за жорстоке поводження з тваринами. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. № 8. 2014. С. 250-253.

3. Ворона В. А. Етико-правові аспекти законодавчого забезпечення захисту тварин. *Молодий вчений*. № 3(30). 2016. С. 572-577.

4. Клауснітцер Б. *Екологія городской фауны: Пер. с нем.* М.: Мир, 1990. 246 с.

5. Aristarhos Seimenis I & Darem Tabbaa. *Stray animal populations and public health in the South Mediterranean and the Middle East regions / Veterinaria Italiana* 2014, 50 (2). P. 131-136.

6. Doğukan ÖZEN and other, *Estimation of stray dog and cat populations in metropolitan Ankara, Turkey / Turkish Journal of Veterinary and Animal Sciences*, 2016, P. 7-12.

7. Проект моніторингу чисельності безпритульних тварин у містах [Електронний ресурс] Міжнародна онлайн база ідентифікованих тварин. 2018 р. URL: <https://animal-id.info/ua>

8. Програми охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки на території м. Чорноморська Одеської області на 2016-2020 рр.» / *Рішення Чорноморської міської ради Одеської області № 191-VII від 27.01.2017 р.*

9. Diana Webster. *The Economic Impacts of Stray Cats and Dogs at Tourist Destinations on The Tourism Industry*, Ridgewood, NJ: Cats and Dogs International (CANDI), 2013.

10. Скибенко С. Т., Розвадовська О. О. Роль туристичного збору у фінансуванні регіону. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. № 2 (58). 2013. С. 315-319.

11. Розметова О. Г. Державне регулювання оподаткування суб'єктів туристичної діяльності. *Всеукраїнський науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка»*. № 9 (35). 2012. С. 235-240.

E-mail: o.v.popik@gmail.com